

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

ПОДДУБНИЙ ДАНИЛО МАКСИМОВИЧ

**ОСОБИСТІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМ
УЯВЛЕННЯМИ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ**

Спеціальність: 053 «Психологія»
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
АГАРКОВ Олег Анатолійович,
доктор політичних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

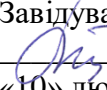
Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (Ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

Завідувач кафедри психології
 Людмила ПРИСНЯКОВА
«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ПОДДУБНОГО ДАНИЛА МАКСИМОВИЧА**

1. Тема роботи: «Особисті особливості молодих людей з різним уявленнями про психологічну безпеку»
2. Науковий керівник роботи: доктор політичних наук, професор кафедри Агарков Олег Анатолійович. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: вивчення особистісних особливостей молодих людей із різним уявленням про психологічну безпеку.
5. Завдання кваліфікаційної роботи

проаналізувати проблеми психологічної безпеки у сучасних дослідженнях;

описати уявлення особистості про психологічну безпеку;

організувати емпіричне дослідження та описати методи;

описати результати вивчення уявлень молодих людей про психологічну безпеку;

проаналізувати структурної організації особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеки;

визначити особистісні особливості молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку;

здійснити порівняльний аналіз особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олег АГАРКОВ

Здобувач вищої освіти _____ Данило ПОДДУБНИЙ

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Поддубний Д.М. Особисті особливості молодих людей з різним уявленнями про психологічну безпеку / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія». ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Питання безпеки в сучасному українському суспільстві є надзвичайно актуальним через активні військові дії на території України, та трансформації в різних сферах життя: соціальній, політичній, економічній, духовній, що висуває підвищені вимоги до їхньої психологічної безпеки. Зовнішні «регулятори» психологічної безпеки залишаються малоефективними, що підтверджує статистика, що свідчить про зниження стресостійкості, психологічного здоров'я, благополуччя людей. Психологічна безпека як здатність особистості зберігати психологічну стійкість, опірність несприятливим впливам; як відчуття захищеності в конкретній життєвій ситуації, а також уявлення про неї (про власні можливості, свою активність у подоланні небезпечних, важких ситуацій) дозволяють людині, долаючи труднощі, йти шляхом розвитку та самовдосконалення.

Відповідно можна говорити про можливість та необхідність забезпечення безпеки з погляду внутрішнього, особистісного регулювання. Слід наголосити, що особливі вимоги суспільство пред'являє до психологічної безпеки молодого покоління; саме молодь є тим потенціалом, з яким пов'язують надії на розвиток, прогрес, на інноваційні досягнення суспільства і саме у молоді важливо розвивати потенціал, що сприяє внутрішньому регулюванню психологічної безпеки. Таке регулювання можливе лише за наявності в молодих людей певних особистісних якостей, що сприяють активній життєвій позиції, готовності брати участь у ситуаціях підвищеної складності, контролювати їх, керувати ними; вмінню сприймати

негативні події як досвід та успішно справлятися з ними, перетворюючи їх на фактор власного розвитку. Однак питання, які особисті якості можуть сприяти забезпеченню психологічної безпеки молодих людей, розвитку усвідомлення ними своїх можливостей у подоланні труднощів залишається маловивченим. Внаслідок цього актуальною та своєчасною стає проблема вивчення особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку, що по-різному оцінюють життєві умови, з різним ступенем готовності до їх подолання.

ABSTRACT

Poddubny D.M. Personal characteristics of young people with different ideas about psychological safety / Qualification work for obtaining an educational degree "master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The issue of security in modern Ukrainian society is extremely urgent due to active military actions on the territory of Ukraine and transformations in various spheres of life: social, political, economic, spiritual, which puts forward increased demands for their psychological security. External "regulators" of psychological safety remain ineffective, which is confirmed by statistics that indicate a decrease in stress resistance, psychological health, and well-being of people. Psychological safety as an individual's ability to maintain psychological stability, resistance to adverse influences; as a feeling of security in a specific life situation, as well as an idea about it (about one's own capabilities, one's activity in overcoming dangerous, difficult situations) allow a person, overcoming difficulties, to follow the path of development and self-improvement.

Accordingly, we can talk about the possibility and necessity of ensuring security from the point of view of internal, personal regulation. It should be emphasized that society makes special demands on the psychological safety of the young generation; it is the youth that is the potential with which hopes for development, progress, and innovative achievements of society are linked, and it is important to develop the potential that contributes to the internal regulation of psychological security in the youth. Such regulation is possible only if young people have certain personal qualities that contribute to an active life position, readiness to participate in situations of increased complexity, control them, manage them; ability to perceive negative events as experience and successfully cope with them, turning them into a factor of personal development. However, the question

of what personal qualities can contribute to ensuring the psychological safety of young people, the development of their awareness of their capabilities in overcoming difficulties remains poorly studied. As a result, the problem of studying the personal characteristics of young people with different ideas about psychological safety, who evaluate living conditions in different ways, with different degrees of readiness to overcome them, becomes relevant and timely.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИСТИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМ УЯВЛЕННЯМ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ	
1.1. Проблема психологічної безпеки у сучасних дослідженнях	17
1.2. Уявлення особистості про психологічну безпеку	26
1.3. Особистісні характеристики суб'єктів психологічної безпеки	31
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМИ УЯВЛЕННЯМИ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ	
2.1. Організація та методи емпіричного дослідження	37
2.2. Результати вивчення уявлень молодих людей про психологічну безпеку	42
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ III ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИСТИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ З РІЗНИМ УЯВЛЕННЯМ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ	
3.1. Аналіз структурної організації особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеки	60
3.2. Особистісні особливості молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку	76
3.3. Порівняльний аналіз особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку	81
Висновки до розділу 3	89
ВИСНОВКИ	93
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	101

ВСТУП

Актуальність дослідження. Питання безпеки в сучасному українському суспільстві є надзвичайно актуальним через активні військові дії на території України, та трансформації в різних сферах життя: соціальной, політичній, економічній, духовній, що висуває підвищені вимоги до їхньої психологічної безпеки. Зовнішні «регулятори» психологічної безпеки залишаються малоефективними, що підтверджує статистика, що свідчить про зниження стресостійкості, психологічного здоров'я, благополуччя людей. Психологічна безпека як здатність особистості зберігати психологічну стійкість, опірність несприятливим впливам; як відчуття захищеності в конкретній життєвій ситуації, а також уявлення про неї (про власні можливості, свою активність у подоланні небезпечних, важких ситуацій) дозволяють людині, долаючи труднощі, йти шляхом розвитку та самовдосконалення.

Відповідно можна говорити про можливість та необхідність забезпечення безпеки з погляду внутрішнього, особистісного регулювання. Слід наголосити, що особливі вимоги суспільство пред'являє до психологічної безпеки молодого покоління; саме молодь є тим потенціалом, з яким пов'язують надії на розвиток, прогрес, на інноваційні досягнення суспільства і саме у молоді важливо розвивати потенціал, що сприяє внутрішньому регулюванню психологічної безпеки. Таке регулювання можливе лише за наявності в молодих людей певних особистісних якостей, що сприяють активній життєвій позиції, готовності брати участь у ситуаціях підвищеної складності, контролювати їх, керувати ними; вмінню сприймати негативні події як досвід та успішно справлятися з ними, перетворюючи їх на фактор власного розвитку. Однак питання, які особисті якості можуть сприяти забезпеченню психологічної безпеки молодих людей, розвитку усвідомлення ними своїх можливостей у подоланні труднощів залишається маловивченим. Внаслідок цього актуальною та своєчасною стає проблема

вивчення особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку, що по-різному оцінюють життєві умови, з різним ступенем готовності до їх подолання.

Стан наукової розробленості проблеми. В даний час накопичено великий матеріал з різних питань психологічної безпеки. Поняття психологічної безпеки досить широко представлене в контексті різних сфер життєдіяльності та розглядається як: інформаційно-психологічна безпека [22; 31; 49; 57; 59], безпека освітнього середовища та особистості [7; 25; 42; 56], безпека праці [36; 30], соціальна та соціально-психологічна безпека [55; 69; 81].

У сучасних дослідженнях психологічну безпеку прийнято вважати інтегративною та багатовимірною, оскільки її можна розглядати як процес, як властивість, як стан, що проявляються на рівні суспільства [25; 35; 30; 59; 69], на рівні локального середовища [7; 31; 36], на рівні особистості [63; 37; 38; 39; 42; 49]. Найбільш перспективним з погляду забезпечення психологічної безпеки представляється «суб'єктне» напрям, за яким людина не об'єктом впливу (що обмежує можливості самого індивіда долати загрози різного генезу), а суб'єктом, взаємодіючим із навколишнім світом. Суб'єктний напрям передбачає розгляд людини як активного, самостійного діяча із забезпечення власної психологічної безпеки.

У межах цього напрямку психологічна безпека сприймається, як захищеність особистості, що породжується суб'єктивним сприйняттям себе у світі, суб'єктивною оцінкою своєї життєдіяльності з погляду її підконтрольності [15; 38; 42; 81; 82]. Найважливішими складовими такої психологічної безпеки є: відносини [7; 82], активність [63], задоволеність [7; 81], соціальне сприйняття [55], психологічне здоров'я [7], збалансованість яких дозволяє суб'єкту в ситуаціях небезпеки зберігати цілісність, розвиватися, реалізувати власні цілі та цінності у процесі життєдіяльності; долати несприятливі, небезпечні умови. Відповідно до суб'єктного підходу, психологічна безпека залежить не так від якості середовища та умов

життєдіяльності, як від рівня особистісного розвитку, самосвідомості особистості, її уявлень, що зумовлює конструктивну самореалізацію, активне подолання індивідом деструктивних впливів навколишнього світу [15; 42]. Відповідно виникає необхідність поглибити уявлення про ті характеристики особистості, які роблять людину суб'єктом психологічної безпеки. Проте, подібні дослідження нині представлені лише у поодиноких роботах.

Різноманітність підходів до опису особистісних особливостей [1; 6; 40] призводить до необхідності їх систематизації з метою розуміння того, які з них виступають основою захищеності, безпеки особистості, створюють реальні можливості для задоволення природних та соціальних потреб у сьогоденні та дають підстави для впевненості у майбутньому. Сучасні дослідження показують, що особистість молодої людини, з одного боку, характеризується стійкою системою ціннісних орієнтацій, достатнім рівнем самосвідомості, з іншого, – для неї характерна висока схильність до маніпулятивного, негативного психологічного впливу, що робить актуальною проблему виявлення характеристик особистості людини як потенційної та реальної суб'єкта психологічної безпеки. Вирішення цієї проблеми може сприяти розвитку вміння молодих людей протистояти негативному психологічному впливу. Разом з тим, у сучасних дослідженнях питання взаємозв'язку особистісних особливостей та психологічної безпеки людей, та уявлень про них залишаються недостатньо вивченими, що визначило постановку мети дослідження.

Наукова новизна полягає у проведенні порівняльного аналізу особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку

Мета дослідження – вивчення особистісних особливостей молодих людей із різним уявленням про психологічну безпеку.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати проблеми психологічної безпеки у сучасних дослідженнях,

2. описати уявлення особистості про психологічну безпеку,
3. розкрити особистісні характеристики суб'єктів психологічної безпеки,
4. організувати емпіричне дослідження та описати методи,
5. описати результати вивчення уявлень молодих людей про психологічну безпеку,
6. проаналізувати структурної організації особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку,
7. визначити особистісні особливості молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку,
8. здійснити порівняльний аналіз особистісних особливостей молодих людей з різним уявленням про психологічну безпеку.

Об'єкт дослідження – молоді люди з різним уявленням про психологічну безпеку.

Предмет дослідження – особистісні особливості здобувачів вищої освіти із різним уявленням про психологічну безпеку.

Методи дослідження: (метод опитування та проєктивний метод); статистичні методи (порівняльний, кластерний та факторний аналіз). В емпіричному дослідженні були використані методики, спрямовані на вивчення: уявлень про безпеку, відносини до себе, світу, інших, рівня психологічної безпеки – Шкала базових переконань (R. Janoff-Bulman), ставлення до своєї безпеки та безпеки навколишнього світу (задоволення нею) – Колірний тест відносин (Е.Ф. Бажин, А.М. Еткінд), соціальної активності – Біографічний опитувальник (Bottscher, Jager, Lischer); особистісних особливостей: сенсожиттєвих орієнтацій – тест СЖО (Д.А. Леонтьєв), ціннісних орієнтацій – методика «Ціннісні орієнтації» (О.І. Мотков), вольова саморегуляція – методика дослідження вольової саморегуляції (А.В. Звірков, Є.В. Ейдман), особливостей самоактуалізації – опитувальник «САМОАЛ» (Н.Ф. Каліна, А.В. Лазукін), самоефективності – Загальна шкала оцінки самоефективності (R. Schwarzer, в адаптації В.Г.

Ромека), життєстійкості – тест Життєстійкості (S. Maddi, в адаптації Д.А. Леонтьєва, Є.І. Розповідової).

Практичне значення роботи полягає у можливості використання одержаних результатів у процесі практичної діяльності психолога для розробки психокорекційних та розвиваючих програм підвищення психологічної безпеки молодих людей, та здобувачів вищої освіти. Отримані результати можуть бути використані у вирішенні конкретних прикладних завдань в оцінці психологічної безпеки. Виділена факторна структура особистісних особливостей людей із різним уявленням про психологічну безпеку дає можливість реалізовувати індивідуальний підхід до забезпечення психологічної безпеки.

Апробація дослідження. Основні результати дослідження були викладені у двох публікаціях:

1. Концептуальні підходи до аналізу психологічної безпеки особистості
2. Основні тенденції дослідження психологічної безпеки

Структура та обсяг магістерської. Робота складається із вступу; трьох розділів; висновків, переліку посилань, що складається з джерела. Об'єм основного тексту сторінка. Робота включає таблиці.

ВИСНОВКИ

1. Інтерпретація поняття «безпека», здавалося б, видається досить прозорою, якщо відштовхуватися від морфології слова «безпека», тобто, відсутність небезпеки. При цьому, слід зазначити, що безпека знаходить своє існування саме у зв'язку з появою загроз, основним критерієм безпеки є здатність визначати соціальні чи природні явища, які можуть завдати шкоди у теперішньому чи майбутньому. У широкому значенні слова, безпека, як правило, визначається як захищеність (стан захищеності, міра захищеності) життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від зовнішніх, чи внутрішніх загроз. В результаті аналізу сучасних наукових досліджень у галузі теорії безпеки, слід зазначити, що одні дослідники акцентують увагу в основному на фізичній складовій безпеці. Психологічна безпека в сучасних дослідженнях розуміється досить широко і на відміну від фізичної безпеки, де людина описується тільки як об'єкт впливу зовнішніх, об'єктивних умов, психологічна безпека розглядається і з точки зору суб'єктів суб'єктивних можливостей людини в оцінці та подоланні загроз різного генезу. Розглянемо і об'єктний та суб'єктний підходи у дослідженні психологічної безпеки.

При розгляді психологічної безпеки з погляду об'єктного підходу полем небезпеки виступає психологічне середовище; об'єктом – людина його психіка, свідомість, поведінка.

З аналізу робіт сучасних дослідників випливає, що критерії психологічної безпеки діляться за спрямованістю (зовнішні, внутрішні), за значимістю (домінуючі, другорядні, потенційні, реальні), за формою (прямі, непрямі, латентні), за природою походження (соціальні, психологічні, техногенні). Привертає увагу той факт, що зазначені критерії психологічної безпеки повинні враховуватися і описуватися тільки з позиції суб'єкта сприймає, що оцінює життєві події та ситуації, що порушує питання уявлень суб'єкта про навколишній простір, про свою психологічну безпеку.

2. Аналізуючи дослідження, спрямовані на вивчення психологічної безпеки, слід зазначити, що на сьогоднішній день, багато дослідників визнають, що негативний вплив (небезпеки, труднощі, складності) діє не безпосередньо, а лише «приломлюючись» через особистісні особливості, уявлення, соціальні настанови людини. Уявлення про психологічну безпеку можуть бути пов'язані з деякими особистісними особливостями, що впливають на сприйняття людиною навколишнього світу та вибудовування з нею взаємодій. Можна припустити, що залежно від рівня розвитку, від особливостей особистісних характеристик людини, уявлення про психологічну безпеку можуть бути більш менш змістовними і структурованими, що визначатиме простір можливостей людини в забезпеченні власної психологічної безпеки.

3. З аналізу досліджень окремих особистісних особливостей, пов'язаних із психологічною безпекою, впливає, що ціннісно-сміслові орієнтації особистості, впливають на спрямованість та зміст соціальної активності, вони орієнтують людину серед об'єктів природного та соціального світу, створюючи впорядковану та осмислену, що має для людини значення картину світу. Ціннісно-сміслові орієнтації, визначаючи центральну позицію особистості, впливають на загальний підхід до навколишнього світу і самого себе, надають сенс та напрямок діяльності людини, визначають її поведінку та вчинки, що є визначальним у подоланні небезпечних ситуацій, у забезпеченні безпеки. Система ціннісно-сміслових орієнтацій є найважливішою базою для саморозвитку та особистісного зростання, визначаючи одночасно його напрямок та способи його здійснення. Відсутність свідомості цілей дезорганізує всю систему цінностей, роблячи поведінку людини або «автоматизованою», заснованою на очікуваннях оточуючих, чи нецілеспрямованим, найчастіше суперечливим, девіантним. Відповідно, порушення розвитку ціннісно-сміслові сфери людини спричиняють певний суб'єктивний дискомфорт, у відповідь на який може виникати або реакція компенсації, або захисту. Особистісне зростання

суб'єкта пов'язане з гармонійною взаємодією з власним внутрішнім світом і навколишнім світом. Він пов'язаний із самоактуалізацією, під якою розуміється реалізація потенційних можливостей, здібностей людини; із пізнанням та прийняттям своєї власної природи, прагненням до інтеграції та цілісності особистості. Особистісний ріст сприяє формуванню цілісної особистості, у якій зводяться до мінімуму нерозв'язні протиріччя між прагненнями, бажаннями та можливостями, між реальністю та планами, що створює можливість подолання труднощів та небезпечних ситуацій, забезпечуючи психологічну безпеку суб'єкта.

4. Метою емпіричного дослідження є вивчення особистісних особливостей: смисложиттєвих та ціннісних орієнтацій, особистісного зростання, вольової регуляції, життєстійкості молодих людей з різними уявленнями про психологічну безпеку, заснованих на відношенні до загрозливих умов, на їх оцінці та різної активності у їхньому подоланні.

Проведення емпіричного дослідження базувалося на порівняльному методі, за допомогою якого порівнювалися групи молоді, виділені у спільній вибірці за уявленнями про психологічної безпеки. Як емпіричні способи отримання даних про предмет дослідження застосовувалися психодіагностичні методи (тестування, анкетування).

5. Середні значення всіх показників, що характеризують уявлення та рівень психологічної безпеки респондентів, представлені на досить високому рівні та відповідають нормам за методиками. Що пояснюється, швидше за все, особливостями вибірки – високою соціальною активністю, що характеризується, здатністю і готовністю до саморозвитку, розвиненою саморегуляцією, установкою на свідоме побудова власного життя; набуттям соціальної та загальної психологічної зрілості, сформованої здатність бачити своє життя у певній перспективі; впевненістю в собі та передбаченням успіху.

Відповідно, чим більш сприятливі уявлення людини про психологічну безпеку (про прихильність, справедливість, контрольованість і свідомість

світу, доброту людей, відсутність випадковості в розподілі подій, що відбуваються, цінності власного Я, здібності управляти подіями власного життя, про свою соціальну активність і задоволеність безпекою в різних сферах життєдіяльності і своїм життям в цілому), тим вище рівень його психологічної безпеки. Рівень психологічної безпеки позитивно корелює більшістю змінних, що характеризують відносини, активність та задоволеність, що відображають когнітивний, афективний та поведінковий компоненти уявлень людини про свою психологічну безпеку, які дозволяє суб'єкту в ситуаціях небезпеки зберігати цілісність, саморозвиватися, реалізовувати власні цілі та цінності у процесі життєдіяльності; долати несприятливі, небезпечні умови.

Різні поєднання ставлення до світу, собі та інших, активності та задоволеності визначають уявлення про психологічну безпеку. Відповідно кластери умовно можна позначити як із сприятливим уявленням про психологічну безпеку (з позитивним ставленням, високою активністю та задоволеністю) умовно його можна назвати «гармонійний»; з несприятливим уявленням про психологічну безпеку: респонденти з позитивним ставленням до світу, собі, іншим, низькою активністю та задоволеністю; респонденти з негативним ставленням до себе та іншим, низькою активністю на тлі досить високою задоволеністю; респонденти з негативним ставленням до світу, низьким задоволеністю на тлі досить високої активності (умовно їх можна позначити як «дисгармонійні»).

Суб'єкти зі сприятливим уявленням про психологічну безпеку (1 кластер), на відміну від суб'єктів з несприятливим уявленням про психологічну безпеку (2, 3, 4 кластер), характеризуються більшою психологічною безпекою, позитивною оцінкою власної безпеки, безпеки у міжособистісних відносинах та безпечності навколишнього світу, відсутністю тривог щодо своєї безпеки, готовності до автономної, активної діяльності щодо її забезпечення та прагненням до гармонії. Це підтверджує припущення про те, що чим сприятливіше уявлення про психологічну

безпеку, тим вищий рівень психологічної безпеки і позитивніший погляд на безпеку.

6. Для визначення структурної організації особистісних особливостей респондентів використовувалася інваріантна структура, виділена в теоретичному аналізі, представлена змінними, що співвідносяться зі статичним, динамічним та результативним аспектами суб'єктності. Для визначення структурної організації особистісних особливостей було використано факторний аналіз, який дозволив з 24 окремих змінних виділити структуру взаємозв'язків ознак, зменшивши їхню вихідну кількість шляхом переходу до факторів. Для визначення кількості факторів для початку був використаний критерій Кайзера, згідно з яким число факторів дорівнює числу компонентів, власні значення яких більше 1. Для уточнення структури був використаний уточнюючий спосіб визначення числа факторів - критерій відсіювання Р. Кетелла. Факторні навантаження обчислювалися шляхом виділення основних компонентів, обертання чинника – веримакс.

Загальна структура особистісних особливостей респондентів з різним уявленням про психологічну безпеку представлена сенсожиттєвими орієнтаціями, змінними пов'язаними з особистісним зростанням та саморозвитком, ціннісними орієнтаціями, життєстійкістю та саморегуляцією особистості, які відповідають «статичній», «динамічній» та «резистентній». Відбивають простір можливостей суб'єкта, сприяють балансу його відносин, активності, задоволеності й у остаточному підсумку – психологічної безпеки. Стійкість виділеної структури особистісних особливостей, і навіть її варіативність (з погляду послідовності виділених чинників, навантажень, які увійшли/не увійшли змінних) перевірялася у групах з різним уявленням психологічної безпеки.

Виявлені достовірно значущі розбіжності уявленнях про психологічну безпеку та вивчення структурної організації особистісних особливостей респондентів дають основу дослідження особистісних особливостей та його структурної організації в респондентів з різним уявленням про психологічну

безпеку. Дослідження особистісних особливостей респондентів з різним уявленням про психологічну безпеку проводилося у два етапи: 1 етап – вивчення структурної організації особистісних особливостей респондентів зі сприятливим (1 кластер) та несприятливим (2, 3, 4 кластери) уявленням про психологічну безпеку; 2 етап - порівняльний аналіз структур особистісних особливостей респондентів з несприятливими уявленнями про психологічну безпеку зі структурою особистісних особливостей, отриманої в групі зі сприятливим уявленням про психологічну безпеку.

Порівняльний аналіз структур особистісних особливостей, отриманих у групах з різними уявленнями про психологічну безпеку із загальною структурою особистісних особливостей, виявленою для всієї вибірки, показав наступне: головна відмінність структури особистісних особливостей респондентів зі сприятливим уявленням про психологічну безпеку від загальної структури полягає у послідовності виділених факторів.

Дані результати можуть свідчити про те, що психологічна безпека може бути пов'язана, перш за все, зі здатністю людини до самовдосконалення, гнучкістю та «мінливістю» у відповідність до умов зовнішнього та внутрішнього середовища, що дозволяє долати загрозливі впливи та розвивати психологічну безпеку. Важливо також, що у факторну структуру цієї групи не ввійшов такий показник, як значимість внутрішніх цінностей, а показник значимості зовнішніх цінностей увійшов зі знаком «-», на відміну загальної структури, у якій ці показники об'єднані разом із показниками реалізації зовнішніх і внутрішніх цінностей зі знаком «+».

7. Респонденти 1 кластера характеризуються високою свідомістю життя (110,53). Вони переконані, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення та втілювати їх у життя. Вони характеризуються високою реалізацією зовнішніх цінностей (3,2) (таких як добрий матеріальний добробут, популярність і популярність, фізична привабливість, високе соціальне становище, розкішне життя), високою вольовою саморегуляцією (15,42). Життя їм здається цікавим, і емоційно насиченим.

Респонденти 1 кластера характеризуються високим рівнем життєстійкості (93,8) і автономності (8,76), впевненістю у своїх силах, здатністю справлятися зі стресом, продовжуючи ефективно працювати і не втрачаючи душевної рівноваги.

Респонденти 2 кластера характеризуються високою свідомістю життя (110,22). Вони відзначають, що мають достатню силу волі, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і уявлень про неї сенсі. Вони переконані, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення та втілювати їх у життя. Вони характеризуються високою реалізацією зовнішніх цінностей (3,17), розвинутою вольовою саморегуляцією.

Респонденти 3 кластера характеризуються низькою свідомістю життя (95,71). Вони відзначають, що не вірять у свої сили контролювати події власного життя, вважають, що найчастіше життя людини не підвладне свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна і безглуздо щось загадувати на майбутнє. Вони характеризуються низькою реалізацією зовнішніх цінностей (2,8). Своє життя респонденти третього кластера вважають нецікавим, емоційно ненасиченим, що є ознакою незадоволеності своїм життям у теперішньому. Вони показують низьку життєстійкість (78,78).

Респондентів 4 кластеру в цілому можна охарактеризувати як людей, переконаних у тому, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення та втілювати їх, але при цьому не мають розвинутої вольової саморегуляції. Їх характерна середня свідомість життя (105,22), середня реалізація зовнішніх цінностей (3,02), середня самоефективність (30,46), життєстійкість (82,18) і автономність (8,18). Респонденти 4 кластера добре розуміють екзистенційну цінність життя «тут і тепер», вони поділяють цінності особистості, що самоактуалізується. Їх високо значимі внутрішні цінності, вони відкриті новим враженням (потреба у пізнанні), у своїй демонструють невисоку (швидше навіть низьку) віру у людей людські

можливості, їм властива середня гнучкістю у спілкуванні, середня життєстійкістю попри високу активність.

8. Виявлено відмінності серед відносно стійких, формуються досить тривалий час показників, пов'язаних з ціннісно-смысловими орієнтаціями особистості, так і серед показників пов'язаних з активністю, що відображає особистісний розвиток та динаміку особистості, а так само серед показників, що відображають міру адаптивності, пристосованості людини до умов довкілля.

Порівняльний аналіз особистісних особливостей респондентів з різним уявленням про психологічну безпеку показав, що найвищі показники рівня розвитку особистісних особливостей спостерігаються у респондентів 1 та 2 кластерів. Респонденти 1 кластера характеризуються найбільшою свідомістю життя, достатньою силою волі, щоб побудувати своє життя у відповідність зі своїми цілями та уявленнями про її зміст. Ці суб'єкти демонструють творче ставлення до життя, для них характерна добре усвідомлювана позитивна Я-концепція, що служить джерелом адекватної самооцінки, вони чутливі до своїх бажань та потреб, схильні підмінити власні смаки та оцінки зовнішніми соціальними стандартами, вони поділяють цінності особистості, що самоактуалізується, характеризуються високою реалізацією весняних і внутрішніх цінностей, а так само високою товариськістю, здатністю до встановлення міцних та доброзичливих відносин з оточуючими людьми.

Респонденти 1 та 2 кластерів характеризуються високою самоефективністю та життєстійкістю, проте у респондентів 1 кластера показники цих змінних представлені на вищому рівні. Респонденти цих груп характеризуються впевненістю у своїх силах, здатністю справлятися зі стресом, продовжуючи ефективно працювати, не втрачаючи душевної рівноваги.

Вони високо оцінюють свою здатність справлятися з поставленими завданнями, вони завзято, наполегливо та з великим оптимізмом долають

труднощі на шляху до мети. На відміну від них, респонденти 3 і 4 кластерів, характеризуються нижчими показниками свідомості життя, для них характерно, невіра у свої можливості контролювати події власного життя, своє життя вони вважають менш цікавим та емоційно насиченим.